

уподобаннями, говорити про повне розмежування або цілковиту незалежність пріоритетів влади і церкви не доводиться;

– визнання другорядної ролі держави в церковно-релігійній сфері, як і застереження від простої і беззмістовної свободи, що в гірших випадках провадить до хаосу та безладдя, унеможливить підміну властивих тільки церкві функцій, а отже й практичну ймовірність створення такого державно-церковного альянсу, за якого держава могла б видати себе, – кажучи словами нинішнього понтифіка Римського Папи Бенедикта XVI, – «за Бога» [Ратцінгер Й. Цінності в часи перемін. Долання майбутніх викликів. – Л., 2006. – С. 60], а з тим стати «звіром із безодні, владою антихриста» [Цит.за: Васьків А. Політико-релігійна взаємодія в оцінці кардинала Йосифа Ратцінгера // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Л., 2007. – Кн. II. – С. 323];

– українська релігійна духовність, як певна й змінна самодостатність, перебуває під доволі потужними впливами внутрішньодержавних та загальноцивілізаційних факторів, по своєму персоналізуючись в індивідуальній свідомості кожного громадянина України доби інформаційної вседоступності та морально-етичного вседозволення.

Отже, якщо спробувати прочитати або, висловлюючись коректніше й точніше, змістити вищевикладені зауваження, спостереження та умовисновки у площину потреб, що корелюються з необхідністю побудови в Україні громадянського суспільства, то сам міжконфесійний діалог як самоцінність не може складати конечної доцільності. Інша річ, що міжконфесійний діалог, і винятково в його довірливо-невимушеній формі, об'єктивно сприятиме чи ж покликаний сприяти кращому взаєморозумінню конфесійних опонентів та виробленню такої стратегії розвитку, в якій гармонізація міжцерковних відносин стала б невід'ємною складовою державотворчого поступу України в його поточному та перспективному вимірах. Але за найкращих обставин ілюзій щодо зняття міжконфесійних проблем, особливо в їх догматико-канонічному наповненні, виношувати не слід. Очевидно, що теза: «Багатоманіття в єдності» та «Єдність в багатоманітті» – виглядає в Україні на дилему, в якій привабливість обох мислеформ є рівнодостатньою.

О. ШЕЛУДЧЕНКО

БІБЛІЙНІ ПРОРОЦТВА ЯК ОСНОВА МІЖКОНФЕСІЙНОГО ДІАЛОГУ АВРААМІСТИЧНИХ РЕЛІГІЙ

Для сучасного суспільства є характерною наявність великої кількості конфесій. Деякі вчені нараховують до 5000 різних релігій і культів [3, с.547]. Це ставить перед вченими і богословами ряд проблем – від пояснення такої різноманітності релігій до його подолання. Різноманітність релігійних конфесій неминуче призводить до появи в суспільстві міжконфесійних протиріч і конфліктів, які потребують нагального вирішення. Тому важливою проблемою сучасності постає пошук шляхів для міжконфесійного порозуміння.

Наявність великої кількості різних віровчень свідчить про нестабільність суспільства. З одного боку, 70 років Радянської влади зробили пануючим матеріалістичний світогляд, який заперечував існування будь-яких Вищих Сил. Згодом відсутність віри і впливу пануючих релігій регіонів призвела до можливості поширення на території колишнього СРСР різноманітних західних віровчень. Попит народжував пропозицію: вплив цих віровчень все більше посилювався. З іншого боку, зростає прагнення людей до духовності та нестабільна економічна і політична ситуація в суспільстві кінця XX – початку XXI століть також сприяли їх поширенню.

Існування величезної кількості малих релігій, які виникли за останні декілька століть, взагалі ставить під сумнів подальше існування православ'я і католицизму як пануючих релігій своїх регіонів, оскільки «кожне місто чи дім, поділені супроти себе, не втримаються» (Мт. 12:2). Приналежність людей до тих чи інших конфесій призводить до поділу суспільства на «вірних» і «невірних», що сіє між ними недовіру і, навіть, ворожнечу. Таким чином, до загальної невпорядкованості, нестабільності і непевності в завтрашньому дні додаються ще й релігійні фактори. Сучасне суспільство являє собою вибухонебезпечну суміш, й запалений сірник – лише справа часу.

Споконвіку будь-яка релігія регіону була фундаментом та об'єднуючим духовним стрижнем народу. У Росії, Україні й Білорусі такою основою є православ'я, в Західній Європі – католицизм, в Азії – буддизм, арабських державах – іслам тощо. Поширення

будь-якої релігії припускає збільшення власної пастви за рахунок парафіян сусіда. Малі релігії, які в основному проповідують Христа, залучаючи до себе все більше послідовників, розхитують православ'я і католицизм та руйнують християнство.

Авраамістичні релігії, незважаючи на явні розходження, мають ряд загальних ознак через свою наступність, як то: віра в Єдиного Творця, основні духовно-моральні принципи життя та ін. Спільним для них є визнання старозавітних пророків і царів.

Зароджуючись в надрах іудаїзму, християнство спиралося на Старий Завіт. Будучи іудеями, Христос і апостоли використовували пророчі писання для підтвердження істинності своїх слів. Христос, проповідуючи в синагогах, читав слухачам книги пророків: «І подали Йому книгу пророка Ісаї. Розгорнувши ж Він книгу, знайшов місце, де було так написано: на Мені Дух Господній, бо Мене Він помазав, щоб Добру Новину звіщати вбогим. Послав Він Мене проповідувати полоненим визволення, а незрячим – прозріння, відпустити на волю помучених, щоб проповідувати рік Господнього змилювання. І, книгу згорнувши, віддав службі й сів. А очі всіх у синагозі звернулись на Нього. І почав Він до них говорити: Сьогодні збулося Писання, яке ви почули! І всі Йому стверджували й дивувались словам благодаті, що линули з уст Його. І казали вони: Чи ж то Він не син Йосифів?» (Лк. 4:17-22).

Євангелісти, описуючи життя Христа, часто говорили, що про нього написано в Писаннях: «Це ж сталося усе, щоб збулися писання пророків» (Мт. 26:56). Християнські богослови знаходять велику кількість цитат старозавітних пророцтв у канонічних Євангеліях, інших новозавітних книгах.

Можна в новозавітних книгах знайти безліч посилань на Старий Завіт, які не є прямими цитатами з нього. Важливим є той факт, що Новий Завіт, написаний іудеями, має багато спільних світоглядних рис зі Старим Завітом.

Мусульманська релігія також визнає старозавітних пророків. У Корані говориться, що для кожного народу Аллах визначив своїх посланників (Йунус, 47). В ньому згадуються імена двадцяти п'яти пророків, але при цьому водночас зазначається, що були й інші пророки, імена яких не були відкриті пророку Мухаммеду. Іслам проголошує також пророками деяких біблійних особистостей, навіть якщо вони в Біблії пророками й не називаються: Мойсея, Арона, Ноя, Лот, Аврама, Ісака, Якова, Йова, Йону, Давида і Соломона, Івана Хрестителя, Христа та інших.

Засвідчена вище спільність поглядів і писань авраамістичних релігій може бути основою для міжконфесійного діалогу. Якщо кожна з цих релігій визнає істинність іншої, то приводів для протистоянь між ними буде менше. Будь-яка з релігій творилася для свого народу. Який рівень розвитку того чи іншого народу, такий і рівень релігії, створеної для нього. Наприклад, більш емоційним і нестриманим арабам підходить більш жорсткий іслам (з носінням хиджаба, обов'язковим намазом 5 разів на день та іншими стримуючими факторами), ніж іудаїзм. Християнство – це проповідь монотеїзму іншим народам. Іудеям воно не підходить, їм і так притаманна віра в Єдиного творця. Іудеям Всевишній заповів не молитися іншим Богам, крім Нього (це перша заповідь), тому, вони не повинні і не можуть визнати божественність Христа. Для них головним є Бог-Батько, а Бог-Син потрібен, скажімо, слов'янам, а не іудеям. Так само, 613 заповідей іудаїзму не підходять слов'янським народам (християнам). Євреям – іудаїзм, слов'янам – християнство, а арабам – іслам, тобто кожному народу своя релігія і свій Бог (хоч Він один у трьох іпостасях).

Якщо всі народи не будуть претендувати на винятковість й істинність тільки своєї релігії, то нікому і нічого тоді не прийде доводити. Найчастіше за твердженнями істинності свого Бога і своєї релігії стоїть саме бажання розширення сфери впливу даної релігії, залучення нової пастви і додаткового збільшення територій, що веде до отримання додаткових джерел доходу. Нав'язування врівнення однієї конфесії прихильникам іншої призводить тільки до агресії і відторгнення.

У міжконфесійних конфліктах важливу роль відіграє людський фактор. Багато залежить від лідера конфесії: яка проводиться ним політика, таким і є результат. Якщо Папи Римські проголошували свого часу хрестові походи для звільнення Гроба Господня, то християни йшли воювати по його слову. Якщо буде проголошено джихад проти «невірних» християн, то війна стане неминучою. В міжконфесійному діалозі важливе бажання не домогтися свого, а порозуміння з іншими і пошук вирішення проблем, виходячи з загальнолюдських цінностей.

Спільним для авраамістичних релігій є також бачення картин кінця часів і страшного суду, оскільки джерелом есхатологічних поглядів ісламу і християнства є іудаїзм. Христос, описуючи ознаки кінця часів людства, практично повторює список лих і катаклізмів, описаних у Старому Завіті. Судний день в ісламі повторює ідеї християнства й іудаїзму з тією лише різницею, що воздаяння за гріхи люди отримають від Аллаха і врятовуються мусульмани («вірні»), а «невірні», відповідно, загинуть.

Всі есхатологічні пророцтва говорять, що ми живемо в непротий час. Багато ознак кінця часів знаходять висвітлення в сьгоднішній дійсності: збільшення кількості стихійних лих і катастроф, духовно-моральна деградація суспільства, хвороби, збільшення смертності тощо. Якщо пророки праві, то нічого доброго нашу цивілізацію не чекає. Однак кінця часів чекали ще апостоли на зорі християнської ери, а цивілізація продовжує існувати. Але скільки мотузці не витися, а кінцю бути. Ми не можемо знати напевно, що нас чекає в майбутньому, і не можемо стверджувати ні того, що кінець часів вже наступив або настає, ні того, що його не буде. Тут визначальну роль відіграє фактор віри і розуміння того, що відбувається.

Якщо авраамістичні релігії визнають одні й ті ж самі пророцтва, то, маючи віру і боячись можливого кінця часів, можна об'єднати зусилля і спробувати вирішити багато проблем, знайти вихід зі складних ситуацій. Приймаючи такий стан речей, конфесіям немає що ділити: всім би вижити в катаклізмах і лихах, тим більше, що мирне рішення проблем заохочується у віровченні будь-якої релігії. У цьому випадку може йти мова про міжконфесійний діалог, оскільки цілі кожної релігії однакові: мирне співіснування людей на планеті Земля, любов до ближнього і свого Творця.

Багато малих християнських релігій переосмислюють новозавітні пророцтва й, інакше розставляючи акценти, створюють свої есхатологічні концепції на тлі цього віровчення. Наприклад, адвентисти сьмого дня створили свою концепцію другого пришествя Христа, під час якого відбудеться перше воскресіння праведників, які з Богом існуватимуть на небі 1000 років. Ті з грішників, хто буде жити в цей час, на 1000 років будуть збережені для Страшного суду, і Сатана буде скований. Після цього Христос втретє прийде на Землю, й тоді воскреснуть грішники. Це буде друге воскресіння. Тоді ж відбудеться остання битва між Христом і Сатаною. Після цього очищена Земля обновиться і на ній залишаться жити лише праведники.

У цій концепції вчення про тисячолітнє царство Месії належить іудаїзму, а вчення про три пришествя є спробою узгодження іудаїзму і християнства. Згодом адвентистське розуміння Святого Письма лягло в основу вчення Свідків Єгови. Відтак одні й ті ж самі пророцтва є основою для створення різних віровчень релігійних культів. На пророцтвах про останні дні людства побудовані віровчення мормонів (Церкви Святих останніх днів), громади Віссаріона (Церкви Останнього завіту), руху Муна (Церкви Об'єднання) та інших.

Засновники сучасних релігійних течій за допомогою пророцтв Об'явлення Івана Богослова обґрунтовують власну винятковість і Божественне призначення. Прикладами таких «покликань» можуть служити сумнозвісні Деві Марія Христос, Віссаріон, Секо Асахара, Сан Мен Мун.

Спільність віровчень сучасних малих релігій і релігійних культів говорить про універсальність застосування новозавітних пророцтв і навряд чи може бути основою для міжконфесійного діалогу, оскільки в даному випадку мова йде й про інші життєві проблеми. Ця спільність скоріше буде сприяти розпаленню конфліктів, оскільки щирими вчителями віри і Месіями не можуть бути одночасно півдесятка людей. Претендуючи на чільну роль у серцях послідовників і відповідне положення в соціумі, такі гуру підривають авторитет християнської релігії і стають деструктивними елементами суспільства.

Беручи до уваги все вищесказане, можна зробити висновки про те, що одні й ті самі пророцтва можуть служити як основою для міжконфесійних діалогів, так і підставою для міжконфесійних конфліктів. Справа тільки в підході, у тому, хто використовує ці пророцтва і для яких цілей. Розуміння важливості кожної з монотеїстичних релігійних систем (для свого народу) є однією з основ для діалогу.

Взагалі ж пророцтва є важливим чинником у формуванні і становленні нових віровчень. Наприклад, апостоли, поширюючи християнство, дуже активно використовували старозавітні пророцтва у своїх проповідях. Так, у Новому Завіті використано повністю близько 130 старозавітних цитат.

Спільність пророцтв іудаїзму, християнства та ісламу певною мірою може бути основою для міжконфесійного діалогу. Прийняття есхатологічних пророцтв і віра в них можуть сприяти вирішенню – як глобальних проблем сучасності, так і проблем окремих людей – з позицій взаєморозуміння, взаємоповаги і терпимості.